

Intervencions museogràfiques a Catalunya (2023)

F. Xavier Menéndez i Pablo Gener 2024

F. Xavier Menéndez i Pablo

09/05/2024

Abstract

De nou oferim des d'aquesta revista, com venim fent cada any des de l'any 2008, una crònica de les intervencions museogràfiques (de caràcter permanent) operades als museus catalans durant l'any 2023, precedit d'una introducció sobre l'actualitat museística de l'any. En aquest article (es el dotzè publicat amb aquesta temàtica), constatem que els museus estan en línia de recuperar-se de l'atzucac de la pandèmia de la covid, però que encara no s'han refet. D'altra banda, s'han seguit retardant les dates de finalització els grans projectes museístics del territori, tot i que alguns ja han estat inaugurats. Mentrestant, i com sempre, s'han obert al públic nous centres d'interpretació locals de petit format, i s'han renovat parcialment alguns museus ja existents.

1. Introducció. Crònica de l'any

De nou, com cada any, posem a disposició del sector una crònica sobre les intervencions museogràfiques (de caràcter permanent) realitzades als museus de Catalunya el darrer any, el 2023.

Aquest article es un nou capítol de la sèrie que publiquem des de 2008 a la revista *Mnemòsine*, amb l'objectiu d'informar sobre les darreres novetats museogràfiques del país. Fem-ne un recordatori: al número 5 vam publicar la "crònica" dels anys 2008 i 2009; al número 6, la dels anys 2010 i 2011; al número 7, la dels anys 2011 i 2012; al número 8, la dels anys 2013 i 2014; al número 9 —en articles separats—, les dels anys 2015, 2016, 2017 i 2018; al número 10, la de 2019; al número 11, la de 2020 i 2021, i al número 12, la de 2022.

Seguim amb la mateixa metodologia emprada fins ara: ens limitem a esmentar les realitzacions museogràfiques efectuades de forma estable: nous museus o nous centres d'interpretació, o reformes d'exposicions permanents en museus, monuments i centres afins. Seguirem deixant de banda els nombrosos projectes, en marxa o simplement anunciats, tot i que n'esmentarem alguns en aquesta introducció. També obviem les exposicions temporals.

Mantenim els objectius establerts des de l'inici per oferir aquestes "cròniques": evidenciar el dinamisme dels nostres museus però també denunciar la proliferació de nous equipaments, alguns sense els mínims requisits tècnics i professionals necessaris.

Aquestes "cròniques" s'elaboren principalment a partir de notícies de premsa i d'informacions de webs, recollides i consultades al llarg de l'any. Per tant, poden contenir imprecisions i afirmacions ja superades en el temps, així com omissions involuntàries sobre realitzacions no detectades. Una vegada més, demanem disculpes per avançat. Qualsevol error o ommissió es podrà corregir de forma immediata, gràcies al format digital de la revista, així que us

convidem a enviar-nos correccions i precisions al correu electrònic <menendezpf@gmail.com>.

Com en les darreres ocasions, incloem una introducció amb un breu resum de l'any a nivell general, principalment una contextualització de la situació política i institucional en el 2023 quant als museus.

El 2023 ha estat un any força estable, amb poques novetats institucionals. El pressupost de 2023 de la Generalitat (aprovat a la primavera) ha registrat un notable increment en cultura, i sobretot en patrimoni cultural. Es confirma l'increment en relació amb el pressupost total de la Generalitat (0,7% el 2020, 1,3% el 2022 i quasi un 1,5% el 2023), però es fa difícil que s'assoleixi el 2% previst en aquesta legislatura. El gener de 2024 encara no s'ha presentat, ni tan sols, l'avantprojecte del pressupost del 2024.

En aquest exercici s'ha seguit desplegant, per part del Servei de Museus del Departament de Cultura, el [Pla de museus \(Pla de museus de Catalunya. Museus 2030\)](#) (presentat al MNAC el 2017 i aprovat pel Govern el 2020). L'any 2023 s'ha aprovat el Pla estratègic d'actuacions en museus 2022-25, elaborat pel Servei de Museus, que és el segon pla parcial del Pla 2030. D'altra banda, la Direcció General de Patrimoni Cultural (DGPC) i l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural (ACdC) han elaborat i presentat internament el pla estratègic "El patrimoni viu. Estratègia 2030". Cal dir també que l'any 2023 ha estat un exercici molt marcat pels processos d'estabilització del personal interí, tant a la Generalitat (DGPC i ACdPC) com a les administracions locals.

Les xarxes temàtiques i territorials de museus han seguit treballant, i s'han continuat desplegant els Museus de Suport Territorial. Als sis centres reconeguts el 2021, se n'ha afegit un de nou, amb un conveni signat el desembre de 2023, el Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, que donarà servei al Pla de l'Estany i a dos municipis de la Garrotxa. S'han seguit duent a terme les corresponents convocatòries de subvencions, amb un increment de recursos econòmics destinats als centres. S'han efectuat noves adquisicions de béns mobles pels museus, principalment en art. S'ha continuat (amb l'ACdPC) impulsant els programes RE-ORG, Giravolt, Visitmuseum, etc. D'altra banda, s'han seguit publicant (en línia) nous quaderns museològics. Els de 2023 són: "Metodologies actives d'aprenentatge i museus" i "Què és un pla d'accessibilitat? (Guia per a l'elaboració de plans d'accessibilitat en museus i centres i espais d'arts visuals de Catalunya)".

Durant l'any 2023 s'han registrat tres nous museus: la Fundació Mas Miró de Mont-roig del Camp (DOGC 28.3.23), el Museu del Port de Tarragona (DOGC 3.5.23) i el Museu de Ciències Naturals La Tela de Granollers (DOGC 7.11.23).

Ja són cent vint els museus acreditats. D'altra banda, ha estat declarat Museu d'Interès Nacional el Museu Tèxtil de Terrassa (DOGC 30.3.23).

Sens dubte, la novetat més emblemàtica de 2023 pel que fa a la governança dels museus catalans és la creació del "Programa temporal per al desenvolupament i encaix en el sistema museístic d'art del projecte d'ampliació i impuls del MNAC" (Acord de govern 31/2023, de 21 de febrer, publicat al DOGC 23.3.23). Es crea una oficina amb aquesta missió, amb un director de programa, un/a tècnic/a superior i un/a administratiu, que penja orgànicament de la Secretaria General del departament, no de la DGPC. Només la Generalitat (una de les administracions del consorci del MNAC) assumeix la factura d'aquesta iniciativa. La contractació de Manuel Borja-Villel —amb el plàcet del patronat del MNAC— com a director d'aquest programa, amb un sou astronòmic, no ha estat exempt de polèmica. S'ha especulat molt sobre l'abast de l'encàrrec (en principi, només afecta el MNAC i la xarxa dels museus d'art i no tot el sistema museístic català) i sobre la capacitat decisòria del nou directiu (atès que es configura un mandat dual, una certa bicefàlia, amb la direcció del museu, a càrrec de Pepe Serra, que el 2022 va ser confirmat en el càrrec amb una segona pròrroga del seu contracte). Borja-Villel (que va prendre possessió el setembre) sempre ha declarat que el seu càrrec és assessor i no executiu, però caldrà veure quines són les propostes i les tensions (o no) que aquesta figura traslladarà a l'univers dels museus d'art.

Pel que fa al calendari legislatiu, el 2023 ha estat, de nou, un any perdut, en relació amb la tan necessària actualització del corpus legislatiu en patrimoni cultural. Les previsions del Govern (Pla de govern i Pla normatiu) i les declaracions de la consellera, verbalitzades en seu parlamentària, no s'estan complint. És ja pràcticament impossible que el Govern presenti les noves lleis d'arxius, de museus i de patrimoni cultural en aquest mandat, i que el Parlament les pugui aprovar. El 19 de desembre de 2023 el Govern ha aprovat la memòria preliminar de la nova

lleï de patrimoni cultural. Son només 13 pàgines —sense cap esborrany d'articulat—, amb les quals s'ha iniciat un procés de consulta pública en línia (fins al 22 de gener de 2024). La informació que conté aquest document és escassa, però ens aclareix que la lleï serà nova, i que serà integral. Però al mateix temps esta previst que entri al Parlament una lleï específica de patrimoni cultural immaterial. Va ser al 2021 quan el Govern va aprovar-ne també la memòria preliminar; el gener de 2024 l'avantprojecte ha entrat en fase d'audiència pública (al-legacions).

Pel que fa les xifres de visitants, encara no disposem, el mes de gener de 2024, dels indicadors oficials de la Generalitat. Alguns museus, però, han informat d'importants increments el 2023 respecte del 2022 que els permeten assegurar que ja han recuperat els índexs pre pandèmia. Tenim xifres de Barcelona. Els museus i les exposicions municipals de Barcelona van arribar, el 2022, als 3,6 milions, lluny encara dels 4,8 milions del 2019 (només havien recuperat el 77 % del públic), segons l'Informe anual 2022 del CoNCA. El 21 de desembre de 2023 l'Ajuntament de Barcelona avançava ja les xifres globals (tot i que provisionals) de 2023: els museus i centres d'exposicions municipals havien rebut gairebé 4,4 milions de visitants durant 2023, un milió de visitants més que l'any anterior, uns indicadors que s'apropen, però que encara no s'hi situen, a xifres pre pandèmiques. El Museu Picasso (que torna a superar el milió de visitants), el Born CCCM, el MUHBA i el Castell de Montjuïc han estat els equipaments més visitats.

No tenim lloc aquí per analitzar tendències, patrons i perspectives en les noves museografies. Només direm que han pres gran volada els entorns immersius, els màpings i les propostes digitats de realitat augmentada.

Es detecten el 2023 menys inauguracions i reformes de museus, la qual cosa no és habitual en any d'eleccions municipals. Tot i així, el 2023 s'han pogut cloure alguns dels projectes que s'havien eternitzat en els darrers anys. Les principals inauguracions de museus al 2023 —com veurem més endavant— són el Museu de la Conca Dellà, a Isona (3 de març); el Museu Romà de Premià de Mar (Can Ferrerons, depenent del Museu de l'Estampació) (26 de març), i el nou Museu del Treball i la Indústria Viva de Santa Perpètua de Mogoda (4 de març) —tots tres subvencionats amb fons FEDER—. També ha obert per fi les seves portes (8 de setembre) el Museu Casteller de Valls, que era un centre que estava acabat des de 2019 i amb tota la museografia a punt, però que no s'ha obert al públic fins que no s'ha adjudicat la seva gestió a un operador privat, aquest any. Finalment, hem de destacar la obertura al públic de la Casa Natal Salvador Dalí de Figueres (que coordina el Museu de l'Empordà) (20 d'octubre) i la de Ca n' Amat del Museu de Viladecans (20 de gener), així com l'ampliació del Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet (amb la rehabilitació del refugi de la Guerra Civil que conté) (18 de març) i l'ampliació de les instal·lacions del Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú (27 d'octubre).

La principal característica del 2023 pel que fa als museus es que s'han produït noves demores i pròrrogues en la finalització dels grans projectes de nous centres que estaven previstos acabar el 2023, com Vilafranca (Vinseum), Manresa (Museu Comarcal) i Lleida (Morera), com veurem més endavant. I s'han confirmat nous retards en projectes que s'anunciaven pel 2024 (el MNAT passa al 2025).

L'Agència Catalana de Patrimoni Cultural (ACdPC), creada el 2014, ha seguit gestionant els museus i monuments de la Generalitat. El principal projecte en cartera és la nova museografia de la seu de la plaça del Rei del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT). Les primeres fases de l'obra civil de rehabilitació de l'edifici que corresponia executar al Ministeri de Cultura (titular de l'immoble) van finalitzar el 2022. Però el 2023 s'ha hagut de tornar a intervenir a les façanes i la cornisa de l'edifici, en la que serà la darrera fase de les obres que pertoquen al Ministeri de Cultura, amb una inversió de 323.773 euros. El museu va tancar portes el 2018 i havia de reobrir el 2020. A principis de 2023 es va informar de que la reobertura del centre patiria un nou retard: del primer trimestre de 2023 passava a finals de 2024. I en el mes de novembre de 2023 es va comunicar que la previsió es traslladava al 2025. Pel que fa a la museografia, que depèn del Departament de Cultura de la Generalitat, es va encarregar la redacció del projecte executiu i museogràfic el desembre de 2020. El projecte està redactat i es podrà licitar la producció el 2024. El gener de 2024 es va anunciar el finançament del ministeri a la museografia.

D'altra banda, al juliol de 2023 l'Estat ha adjudicat la redacció del projectes bàsic i el d'execució de les obres de rehabilitació integral del Museu i Necròpolis Paleocristiana de Tarragona, d'acord amb el compromís contret el 2022 pel Ministeri de Cultura. Les obres, però, havien d'iniciar-se el 2023. L'edifici del Museu Paleocristià fa més de trenta anys que està tancat, així com part del conjunt de la Necròpolis. L'Estat hi destinarà 7 milions d'euros, que han d'estar executats abans del juny de 2026.

Tornant a l'agència, un altre dels projectes en marxa que pateix retards és la nova museografia permanent d'Empúries (la del museu pròpiament dit), que estava prevista per al 2023, i que es demora al 2024. També passen al 2024 altres projectes del Museu d'Arqueologia de Catalunya previstos per al 2023, com ara la nova exposició permanent de la col·lecció romana a la seu de Barcelona i la nova entrada i recepció a la seu d'Ullastret. No s'ha previst recuperar les sales dedicades a la cultura ibèrica, al MAC Barcelona, desmantellades arran de l'exposició temporal *L'enigma iber* (2021-22).

No hi ha novetats pel que fa al vell projecte de crear un únic museu nacional d'història a partir del MAC i del MHC, que el Pla de museus del 2017 defineix com a Museu Nacional d'Arqueologia i Història. El nou centre encara no té una nova seu assignada, però sembla que s'ha aconseguit una nova pròrroga de la concessió del Palau de Mar com a seu de l'MHC, que acabava el 2024 (es va aconseguir una anterior pròrroga, abans de que clogués l'anterior termini, el 2019). Mentrestant, la seu del MAC ha emprès el 2023 unes ambiciosos obres estructurals a la seva seu barcelonina, a Montjuïc.

Pel que fa al territori, segueixen sense culminar les obres d'importants museus municipals que s'havien d'inaugurar dins el 2023, algunes amb significatius ajuts FEDER. Ens referim al Museu Comarcal de Manresa, ara denominat Museu del Barroc de Catalunya (ja feliçment inaugurat el 21 de febrer de 2024); el VINSEUM Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, a Vilafranca del Penedès; el nou Museu d'Art Jaume Morera de Lleida, ara denominat Morera Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida (a l'Antiga Audiència de Lleida), i el nou Museu del Renaixement de Molins de Rei (instal·lat al rehabilitat palau Recasens). Hi ha dos museus registrats en obres que no s'han pogut culminar i que no han pogut reobrir aquest 2023, com estava previst: el Museu Arqueològic de Banyoles (va tancar per reforma integral el gener de 2022, i les obres es demoren fins al 2024), i el Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, que va tancar el febrer de 2022 per obres en la climatització de l'edifici. Les obres al Balaguer comporten moure tota la col·lecció, reinterpretar el discurs museogràfic i canviar de lloc l'accés del públic.

També continuen el seu lent camí el Museu Thyssen a Sant Feliu de Guíxols (el 2022 es va anunciar la data de 2025 com la d'inauguració) i les obres d'adequació, climatització i nou projecte museogràfic del Museu del Suro de Palafrugell. També més enllà de 2024 està previst que finalitzin les obres de l'ambiciós projecte de les adoberies de Vic (amb un centre d'interpretació sobre el treball de la pell, entre altres equipaments), que es van iniciar el gener de 2022 amb les dues primeres adoberies. La Casa Museu Miquel Martí i Pol de Roda de Ter continua avançant: al 2023 s'han materialitzat les dues primeres fases de l'obra i al 2024 s'iniciarà la tercera, corresponent a la museïtzació.

Com sempre, al llarg de l'any s'anuncien nous i futurs projectes de museus. No els esmentarem tots, però en destacarem dos de rellevants.

L'octubre de 2023 l'Ajuntament de Sabadell va anunciar l'adquisició a Naturgy de l'antic Museu del Gas, que va tancar el 2018, per tal de bastir-hi un nou centre museístic que ha d'agrupar el museu d'història, el nou museu tèxtil, que fa anys es projectava, i continguts de disseny, i que incorporaria la col·lecció Montpalau. El nou centre s'anuncia per al 2026.

El 21 de desembre de 2023 la Fundació La Caixa va donar a conèixer el projecte ArtStudio CaixaForum, el centre cultural que acollirà i dinamitzarà la Col·lecció d'Art Contemporani de l'entitat, constituïda per 1.069 obres de 445 artistes, i que es considera la principal col·lecció privada d'Europa. El projecte s'ubicarà en un magatzem de l'Hospitalet de Llobregat, un edifici construït l'any 1976 i propietat de la fundació. La rehabilitació de la nau, amb una superfície total de 10.000 m², començarà a mitjans del 2024 i es preveu que estigui en funcionament el 2026. La reforma i ampliació de l'edifici suposarà una inversió de 12 milions d'euros. Actualment, la col·lecció està repartida entre CaixaForum Barcelona i l'esmentat magatzem, i els dos espais han arribat al límit de capacitat. El projecte preveu concentrar a la nova seu tota l'obra, el taller i el laboratori de conservació, així com els equips de la col·lecció i espais de trobada per a professionals, la qual cosa permetrà alliberar espais a CaixaForum Barcelona per a exposicions i activitats.

Altres propostes són simples ocurrències de campanya electoral, com la proposta del PP català, formulada en la campanya de les eleccions generals (juliol 2023), de crear un museu de l'Holocaust a Montjuïc.

Al llarg del 2023 no hem detectat novetats sobre altres projectes que fa anys que estan en cartera: Can Falç i la reobertura del Museu Romàntic Can Llopis a Sitges; el nou Museu d'Art Contemporani de Girona (Casa Pastors); el Museu del Bàsquet Català a Badalona, o el Centre d'Interpretació de la Història a Can Maragall de Cornellà de Llobregat. Altres iniciatives més antigues semblen estructuralment aparcades: el NEAN de Capellades, el Museu de la Patum de Berga, el museu militar del Castell de Figueres, el Museu d'Arts Escèniques a partir de la col·lecció de l'Institut del Teatre (Diputació de Barcelona) o el Museu del Còmic, inicialment previst a Badalona.

Com és habitual, els projectes executats el 2023 han estat finançats pels ajuntaments respectius, amb ajuts de la Generalitat, de les diputacions, de l'Estat i dels fons FEDER.

Tampoc s'han produït novetats, ni grans inversions, als museus municipals de la ciutat de Barcelona el 2023. Continuen les obres de remodelació del Museu Picasso iniciades el 2022. El 2023 es va anunciar una treball coordinat conjunt dels museus de la muntanya de Montjuïc per aprofundir en la col·laboració i millorar els accessos, de cara al centenari de l'Exposició Universal del 1929. L'ICUB va anunciar el desembre de 2022 la creació d'un gran centre o reserva de col·leccions dels museus municipals, però sobre aquest tema no s'han publicat més informacions. D'altra banda, l'any 2023 ha estat l'any Miró-Picasso, amb una gran exposició realitzada per la Fundació Miró i el Museu Picasso. Finalment, hem de dir que a l'octubre de 2023 l'Ajuntament va decidir prescindir de la direcció del Born CCM i assignar l'equipament al MUHBA.

On sí que hi hagut noves museografies és al Museu d'Història de Barcelona (MUHBA). El 28 de març de 2023 es va inaugurar una remodelació del MUHBA amb motiu del seu 80è aniversari, que n'ha comportat una renovació completa. Pel que fa a les seus, tot i que el desembre de 2022 es van anunciar diverses renovacions, només s'ha creat una nova seu al Bon Pastor, amb la museïtzació de diverses cases barates.

Un altre retard que es va verbalitzar el 2023 (febrer) són les obres d'ampliació del MACBA, en el marc d'una crisi produïda pel sobrecost. Tampoc s'han produït novetats significatives sobre l'ampliació del MNAC, un cop es va adjudicar el 2022 el Pavelló Victòria Eugènia al Museu Nacional.

Les novetats més significatives que s'ha produït el 2023 en l'univers museístic de Barcelona estan en el món privat. S'han obert a la ciutat cinc nous museus (o equipaments que porten aquest nom): el Paradox Museu Barcelona (abril), el Museu Digital de la Casa Amatller (18 de maig), el Museu Mater (juny), el Museu Banksy (octubre) i el Museu de l'Art Prohibit (l'esperat projecte impulsat per Tatxo Benet) (octubre). Veurem si emulen l'èxit de públic del MOCO Museum, que va obrir portes el 15 d'octubre de 2021.

En relació amb l'Hermitage (la polèmica creació d'un museu privat amb la marca del museu rus a la bocana del Port), cap novetat hem registrat al llarg del 2023. El soci majoritari de la promotora del projecte Hermitage, Varia Investment Cultural, està invertint en altres propostes, com en el nou museu de l'Art Prohibit de Tatxo Benet, obert a Barcelona el 2023, o en el projecte The Factory Museum, a l'antiga fàbrica modernista Godó i Trias, a l'Hospitalet de Llobregat, a tocar de la plaça Europa. Aquest immoble —amb una superfície de més de 7.000 m²— és de propietat municipal i l'Ajuntament convocarà concurs per a la concessió de l'espai, amb l'encàrrec de crear un "centre cultural de caràcter innovador en l'àmbit de les arts visuals i els *media arts*, enfocat en els nous formats artístics".

Pel que fa als equipaments de memòria democràtica, s'ha anunciat un canvi de seu del Memorial Democràtic (el 2024 han de deixar la seu actual a Barcelona, que és de lloguer). Les entitats del sector segueixen reivindicant l'actual seu de la Policia Nacional a la Via Laietana com a centre sobre la tortura i la repressió franquistes, però en paral·lel segueix sense presentar-se públicament, per part de l'Ajuntament de Barcelona, el projecte museogràfic del Centre d'Interpretació de la Repressió previst a l'antiga presó Model.

El 2023 no han tancat museus. El Museu d'Història de la Joguina de Sant Feliu de Guíxols (Col·lecció Tomàs Pla), de titularitat privada, va tancar portes el setembre de 2023, però ho fa per reobrir en una nova seu, el 2024, ubicada a la Rambla de Sant Feliu. Es el mateix cas del Museu del Barça de Barcelona (vegeu *infra*). També hem detectat un canvi de titularitat, el del Museu de Puntes de Coixí de l'Arboç: la Fundació Privada Museu de Puntes de Coixí ha estat objecte de dissolució i liquidació (segons ha decidit el seu patronat el 30 de novembre de 2023 (edictes DOGC 11.12.2023). Els actius i passius —i per tant el museu— passen a l'Ajuntament de l'Arboç, com a successor

universal de l'antiga fundació. El desembre de 2023 quatre ajuntaments del Montsià van anunciar que abandonaven el Consorci Museu de les Terres de l'Ebre, descontents amb l'escàs retorn que en reben, segons els seus alcaldes, del consorci.

Pel que fa als litigis sobre l'art de la Franja d'Aragó i de Sixena, no s'han produït novetats l'any 2023. Possiblement hi haurà judicis el 2024. Mentrestant, el Museu de Lleida Diocesà i Comarcal ha seguit remodelant la seva exposició permanent, greument alterada i mutilada pels trasllats.

L'any 2023 s'han seguit renovant algunes direccions de museus (vacants o per jubilació), després de la important onada de nomenaments (per concurs o per designació directa) que va tenir lloc el 2021. Per concurs, s'han renovat el 2023 les direccions de la Fundació Tàpies, del Museu d'Història de Catalunya i del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, i s'ha confirmat la direcció del MAC. També s'ha renovat la direcció dels museus de la Fundació Vila-Casas. S'ha substituït (sense concurs) la direcció del MUME (Museu de l'Exili de la Jonquera). Altres direccions amb el contracte acabat han estat prorrogades sense concurs (Museu Picasso, Fundació Miró i Fundació Mies van der Rohe, totes tres a Barcelona; el mateix va passar amb el MNAC el 2022). S'ha produït la vacant de la direcció del Consorci del Museu de les Terres de l'Ebre (Amposta) (convocada el gener de 2024). Estan en tràmit les convocatòries de les direccions dels museus de Badalona i de Sitges. D'altra banda, s'ha eliminat la direcció del Born CCM.

2. Museus locals (municipals)

2.1. Nous museus i centres d'interpretació

Món Casteller Museu Casteller de Catalunya. Valls

El 8 de setembre de 2023 va obrir, per fi, les portes al públic el museu casteller de **Valls (Alt Camp)**, a l'emblemàtica plaça del Blat, batejat amb el nom de **Món Casteller Museu Casteller de Catalunya**. La inauguració oficial, amb el Molt Honorable President de la Generalitat, va tenir lloc el 22 d'octubre. El nou equipament vol ser un referent museístic del món casteller i un espai per a la interpretació i promoció d'aquesta tradició. El centre, impulsat per l'Ajuntament de Valls, la Generalitat, la Diputació de Tarragona i la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, ofereix muntatges audiovisuals i immersius que conviden a sentir i viure les emocions dels castells i descobrir alhora els valors i la història del fet casteller, una manifestació cultural declarada el 2010 Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la Unesco. El museu oferirà un ampli programa d'activitats educatives orientades tant al públic familiar com a les visites de grups escolars. Valls reivindica així la seva capitalitat com a ciutat bressol dels castells i en basteix el km 0. El nou edifici ocupa un solar de 1.559 m² amb un total de 2.800 m² útils en diversos nivells. Està coronat per una torre de vidre il·luminada que identifica des de lluny el museu. L'equipament inclou a la planta baixa una sala d'actes, sala de temporals, botiga, bar-restaurant, ludoteca i un centre de documentació i recerca. També acull la seu de la Coordinadora de Colles Castelleres. El relat museogràfic, mitjançant videoinstal·lacions de darrera generació, relatarà a la primera planta el fet casteller a partir de conceptes clau, com el valor, l'equilibri, el seny i la força (per aquest ordre), amb la intenció de transmetre les emocions i les experiències castelleres als visitants.

El projecte de museu ha tingut una llarga trajectòria. La iniciativa va arrencar el 1997 amb un primer projecte, avalat per l'Ajuntament i la Generalitat, però la proposta de museu ja s'havia formulat als anys 50, l'any 1977 i el 1982, per part de la societat civil. El 1985 es va bastir una primera exposició permanent a Can Segarra, mentre se cercava una nova seu. El 2003 es proposà l'antiga Caserna, i el 2007, un edifici de nova planta fora del nucli urbà, a la partida de Ruanes. El 2009 es va presentar el projecte del prestigiós arquitecte Dani Freixes, que plantejava un edifici amb més de 3.000 m², amb uns costos molt elevats. El projecte es va desencallar el maig de 2013 quan es va anunciar el nou acord entre l'Ajuntament de Valls i l'INCASOL, pel qual es va confirmar el canvi d'ubicació del centre, previst inicialment a l'ARE de Ruanes. La nova aposta era el centre de la població, a la plaça del Blat, en unes finques propietat de la Generalitat (INCASOL), que han passat al municipi. L'acord va permetre redimensionar el projecte i abaratir el seu cost (de 12 milions d'euros va passar a 6). D'altra banda, comportava el sanejament d'aquesta part del centre urbà, molt deteriorat. Comencen les obres amb l'enderroc de diverses finques

de l'entorn el 2013 i 2014. En paral·lel, Dani Freixes enllesteix el nou projecte arquitectònic i l'Ajuntament, el 2014, presenta el projecte definitiu del museu, amb un cost de 3.789.219 euros pel nou edifici més 1,2 milions d'euros d'equipament i museografia, urbanització de l'entorn a part. En total, un cost global de 6,3 milions d'euros. Es va anunciar la inauguració del museu, primer pel 2016, i després, pel 2017. Mentrestant, la Diputació fa noves aportacions. Les obres del nou edifici es van executar el 2016 i 2017, no sense entrebancs. L'obra civil va patir tres pròrrogues, concedides pel consistori a la constructora. Paral·lelament, el gener de 2016 es va adjudicar el projecte museogràfic a Ignasi Cristià, guanyador del concurs d'idees convocat per l'Ajuntament. A la tardor de 2016 es va licitar la producció audiovisual de la futura permanent. Els audiovisuals, realitzats pel grup Lavínia, es van lliurar llavors. El juny de 2018 l'Ajuntament va aprovar el projecte museogràfic definitiu d'Ignasi Cristià i la licitació pública de la museografia del centre (és la segona licitació, ja que l'anterior, xifrada en 1,6 milions d'euros, es va declarar deserta perquè l'empresa adjudicatària hi va acabar renunciant). El nou projecte incorpora canvis i reajustaments i introdueix millores en el centre de documentació, els espais educatius i la botiga. L'agost de 2018 es va donar a conèixer el guanyador de l'esmentat concurs: una UTE formada per Croquis, BTM Sound i Eurocatalana. El 2017 s'havien acabat les obres en l'edifici, de nova planta, obra del guardonat arquitecte Dani Freixes, i el 2019, l'obra interior, les instal·lacions i la museografia, d'acord amb el projecte del l'experimentat escenògraf i museògraf Ignasi Cristià, amb un muntatge basat en videoinstal·lacions i eines interactives, i amb un gran desplegament de mobiliari i aparells tecnològics. Els audiovisuals ja s'havien produït el 2016, com hem dit. Totes les incidències, revisions del projecte, pròrrogues, licitacions fallides (amb convocatòries desertes i renúncies), van provocar un increment de les inversions, que han suposat un esforç molt oneros per a les administracions (l'Ajuntament de Valls amb el suport de la Generalitat i de la Diputació de Tarragona). En aquest moments desconeixem les xifres globals de tota la inversió al llarg dels anys, però s'ha publicat la xifra de 9 milions d'euros.

Així, el 2019 el museu estava llest per obrir, però faltava resoldre el model de gestió. Tot i que el 2017 l'Ajuntament va anunciar que descartava l'externalització, el fet es que va decidir no assumir la gestió directa de l'espai ni convocar llocs de treball directes, sinó adjudicar la gestió a una empresa privada mitjançant la convocatòria d'una concessió del servei. Després d'alguns intents fallits d'adjudicació, amb convocatòries desertes i moltes polèmiques sobre el preu del servei, el 2023 va obtenir la concessió la empresa de serveis culturals Magma. El Museu Casteller (tot i que no es un museu registrat, ni queda clar que sigui un museu degut a la no presència de col·leccions) és l'únic museu públic de Catalunya gestionat íntegrament per una empresa privada.

Casa Natal Salvador Dalí de Figueres

El 20 d'octubre de 2023 va obrir les portes al públic la **Casa Natal Salvador Dalí, a Figueres (Alt Empordà)**, al carrer Narcís Monturiol, número 20 (abans 6). El projecte ha estat impulsat per l'Ajuntament de Figueres i pilotat des del museu municipal, el **Museu de l'Empordà**. L'Ajuntament no oculta la intenció de captar part dels visitants de la Fundació Gala Dalí. Dalí va néixer en aquesta casa el 1904 i hi va viure fins als 8 anys. El seu pare hi tenia la notaria des del 1900. És per això que l'Ajuntament, trenta anys enrere, va apostar per adquirir la finca i convertir-la en un museu dedicat al pintor, amb el lema "On tot va començar". El centre ofereix un recorregut immersiu d'una hora de durada, amb presència d'hologrames, mapatges, vídeos i imatges, per tal de donar a conèixer l'entorn personal, familiar, intel·lectual i cultural de l'il·lustre figuerenc. El recorregut és únic, unidireccional, i es fa amb grups de vuit persones que duen cadascú una audioguia. No és, per tant, la típica casa museu amb mobiliari i objectes personals, decoratius i domèstics, sinó un equipament absolutament digital, espectacular i emocional, on es pretén transmetre l'essència de Dalí (això sí, amb gran densitat informativa). Algun periodista l'ha titllat d'un autèntic *escape room* sobre Dalí. No obstant, s'hi han penjat algunes obres del pintor, una d'elles cedida pel MNAC. En el recorregut per l'edifici, i al llarg de la planta baixa i dos pisos, es reviu amb imatges recreades i el so de la seva pròpia veu en off diverses vivències del Dalí infant i la relació amb els seus pares i amb la seva germana Anna Maria. També s'hi recrea la cuina, la cambra on va néixer i la galeria, on Dalí va començar a dibuixar. També s'evoca la seva estança a Madrid (1922), l'aparició de Gala (1929), les seves performances i les seves relacions amb el món del cinema dels anys 40 i 50, i les seves extravagàncies fins als anys 70, etc., sense defugir el seu pessetisme i la seva proximitat al franquisme. La tercera planta es una àrea de descans i polivalent, amb una terrassa amb vistes a la ciutat. L'equipament ha suposat una inversió de 4,2 milions d'euros amb aportacions de l'Ajuntament, l'Estat, la Generalitat i la Diputació de Girona.

Amb aquesta inauguració culmina un altre projecte de llarg recorregut. L'Ajuntament va comprar l'immoble, en dos

fases, el 1995 i el 2001. Va realitzar una primera rehabilitació de la façana els anys 2004-06. El 2008 l'Ajuntament va signar un conveni amb el Ministeri de l'Habitatge amb un finançament de 2'5milions d'euros que no es confirmà. Un primer projecte es redacta el 2011, i un segon, el 2016. El nou museu es desbloqueja el 2017. Les primeres fases s'executen a partir de 2018, amb aportacions de l'Ajuntament, i de la Diputació, i amb una nova subvenció de l'Estat de l'1,5% cultural. Es desestima un projecte FEDER sol·licitat. La Generalitat assumeix el projecte museogràfic. Malgrat els retards i incidències, les obres continuen a partir de setembre de 2019, que comporten la pràctica rehabilitació de l'edifici. A principis del 2022 es va acabar la primera fase d'obres i a mitjans es va adjudicar la segona. Uns retards adduïts per la empresa adjudicatària de la museografia, amb petició de pròrroga, no va permetre inaugurar el centre abans de les eleccions municipals de 2023, com estava previst.

Foto: Jordi Puig

Ca n'Amat Museu de Viladecans

El 20 de gener de 2023 es va inaugurar a **Viladecans (Baix Llobregat) Ca n'Amat, el Museu de Viladecans**. L'edifici històric renovat de Ca n'Amat, que forma part del Museu de Viladecans, va obrir portes després de tres anys d'obres de restauració i ampliació —amb una pandèmia pel mig— dutes a terme per l'Ajuntament amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona. És una de les poques cases pairals del set-cents i del vuit-cents de famílies acabades de Viladecans que resten a la ciutat. Va pertànyer a Joan Amat i Sala, l'hisendat que a mitjans del segle XIX va reformar la casa, construïda al segle XVIII, i que l'any 1854 va arribar a ser alcalde de la ciutat. Les obres han permès triplicar la superfície de l'immoble, amb una planta soterrani per a la conservació de les col·leccions del museu i sales d'exposicions temporals i espais polivalents per a tallers de cuina i activitats didàctiques. La missió del centre és donar a conèixer la història de la vila i de tot el Delta del Llobregat. Concretament, la part de l'habitatge museïtzat és un exemple d'una casa d'una família burgesa rural benestant. La planta noble de l'edifici conserva les diverses dependències originals —de mitjans i finals del segle XIX—, com la sala noble, la cuina, alcoves i comuna, amb el mobiliari corresponent, d'estil isabelí i modernista. Les obres a l'edifici també han permès restaurar i recuperar les pintures murals de l'època en diverses estances de la casa. La varietat tant del mobiliari com de l'ornamentació és d'un gran interès històric i pedagògic. Més enllà de la casa noble, a l'equipament també es mostren diversos elements del treball agrícola, com sitges, cups, un forn i premses d'oli, representatius de l'agricultura tradicional de Viladecans: els cereals, la vinya i l'oli.

Museu del Treball i la Indústria Viva (MTIV) de Santa Perpètua de Mogoda

El 4 de març de 2023 va tenir lloc la inauguració del **Museu del Treball i la Indústria Viva (MTIV) de Santa**

Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental), impulsat per l'Ajuntament de la població. De fet, el que va tenir lloc en aquesta data, a la plaça del 8 de Març, és l'obertura a la ciutadania del complex d'El Vapor, el projecte turístic industrial del Vapor Aranyó i Centre d'Indústria Viva de Santa Perpètua de Mogoda, que inclou la rehabilitació de la nau gran del Vapor Aranyó, una antiga fàbrica tèxtil que va donar lloc a la industrialització inicial del municipi. El nou equipament cultural esdevé un centre de turisme industrial amb el Museu del Treball i la Indústria Viva com a atractiu principal, que també tindrà com a centres radials la Granja Soldevila i l'església de Santiga, amb la rehabilitació de la Rectoria. La seu del MTIV a la Granja es va inaugurar l'11 de març. La primera planta del Vapor acull tota la museografia del MTIV. La mostra compta amb diverses peces restaurades que provenen de la col·lecció del fons local i també de convenis de donacions amb la ciutadania. A més, s'incorporen diverses peces cedides pels museus d'Arenys de Mar i de Mataró. D'altra banda, el nou centre ofereix sis audiovisuals que es projecten a l'edifici del Vapor i a la resta dels espais del MTIV. El complex industrial està compost per la nau gran del Vapor Aranyó; la nau de la caldera del Vapor, que és un petit annex a l'edifici; el pati de la fàbrica i l'entorn exterior a l'edifici, ubicat al barri de Centre Vila. Al complex hi destaca la nova sala Telers, que és la nova sala gran cultural de la planta baixa d'El Vapor. L'Ajuntament aspira que el nou museu sigui un centre de referència a nivell de Catalunya. D'altra banda, el museu ha posat en marxa un procés participatiu per definir les bases educatives del MTIV, amb la participació dels docents dels centres educatius de Santa Perpètua i del Centre de Recursos Pedagògics. Aquest projecte compta amb una inversió de 3.233.971,12 euros, dels quals 1.361.560,64 provenen de la subvenció de la Unió Europea a través del Fons Europeu per al Desenvolupament Regional (FEDER), i 600.000 euros són de la Diputació de Barcelona. La resta se sufraga amb recursos municipals.

Foto: Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda.

Centre d'Interpretació dels Indians de Catalunya-Begur

El 5 de febrer de 2023 es va inaugurar el **Centre d'Interpretació dels Indians de Catalunya-Begur, a Begur (Baix Empordà)**. S'ubica a les Escoles Velles i pretén ser un viatge a l'univers indià i un símbol de la memòria d'aquest període històric. L'equipament es dedicarà principalment a l'educació, la conservació i l'estudi del patrimoni heretat de les generacions passades, i vol reivindicar el paper dels catalans que van emigrar a Amèrica, i sobretot les aportacions dels immigrants "indianos" o "americanos" que van fer fortuna i que van retornar a Catalunya, començant per l'arquitectura de les cases que es van construir. L'equipament disposa d'espais digitals, interactius i amb sonorització enfocats a promocionar la investigació del llegat indià i a acostar aquest patrimoni als centres escolars i al turisme. S'hi han recreat atmosferes de l'època, com els vaixells transatlàntics o els interiors de les cases indians, amb recursos tecnològics d'actualitat, com el mur interactiu o l' *Smart Mirror*. En aquest sentit, el centre disposa d'una sala immersiva que permetrà als visitants reviure què passava a dalt del vaixell en el viatge a les Amèriques. A més, es pot fer ús de diferents pantalles per a la reproducció d'arxius de vídeo. També es pretén estimular els diferents sentits de l'espectador, com l'oïda, a través de la reproducció de música tradicional de l'època (com les havaneres), o l'olfacte, gràcies a la instal·lació d'un moble que permet al visitant olorar diferents productes que es van importar de les Amèriques, com el cafè, el cacau o el tabac. L'equipament també disposarà d'un espai annex polivalent, la Sala BacanArt, que acollirà al llarg de l'any exposicions temporals d'art, presentacions o

xerrades temàtiques. El centre no vol defugir els aspectes més polèmics del fet indià, ja que vol evocar les seves llums i ombres, a través de la interactivitat i la immersió. Amb aquest centre, l'Ajuntament vol entomar el repte de liderar el fenomen indià i esdevenir capital del moviment, per tal de dignificar-lo, donar-lo a conèixer i preservar-lo. El nou espai museogràfic, que és d'entrada lliure, ha suposat una inversió de 190.000 euros a càrrec de l'Ajuntament, amb el suport de la Diputació de Girona.

Centre d'Interpretació de les Energies. Almatret

Al febrer de 2023 s'ha posat en marxa el nou **Centre d'Interpretació de les Energies (CIE), a Almatret (Segrià)**. El centre, que s'ubica a les antigues escoles del poble, compta amb un espai museïtzat al voltant de la producció i l'ús d'energies renovables. L'objectiu del CIE i del projecte formatiu Almia (que ja es va iniciar el 2022) és convertir el centre en referent en l'experimentació i divulgació en matèria d'energia, sobretot mitjançant la formació i la divulgació, tot oferint tallers, cursos i visites. D'altra banda, es posa a disposició del públic eines de realitat virtual per aprofundir en el coneixement de les energies renovables. En el marc dels tallers, els alumnes inscrits als cursos de formació poden conèixer el funcionament d'aerogeneradors, camps termosolars, horts solars fotovoltaics o una subestació elèctrica. Els monitors i professionals responsables s'han format a la Universitat de Lleida. L'actuació s'emmarca en el projecte Paisatges de Ponent, cofinançada per la Diputació de Lleida, l'Ajuntament d'Almatret, i un fons FEDER, amb un import de 57.354 euros.

Centre d'Interpretació del Paisatge de l'Alt Empordà. El Far de l'Empordà

El 30 de març de 2023 es va inaugurar al municipi del **Far de l'Empordà (Alt Empordà) el Centre d'Interpretació del Paisatge de l'Alt Empordà**. Esta estructurat en dos grans blocs: un dedicat a la interpretació del paisatge i l'altre a la interpretació artística del paisatge.

Centre d'Interpretació Els Camins de l'Aigua i el Paper. La Riba

El 16 de setembre de 2023 es va inaugurar el **Centre d'Interpretació els Camins de l'Aigua i el Paper de la Riba**, municipi de l'**Alt Camp**, ubicat al Molí del Racó

Casa de les Caramelles del Roser. Sant Julià de Vilatorrada

El 2 d'abril de 2023 es va inaugurar la **Casa de les Caramelles del Roser de Sant Julià de Vilatorrada (Osona)**, que compta amb un centre d'interpretació sobre la festivitat de les caramelles. L'equipament s'ubica a l'edifici de Ca l'Anglada, a la plaça Major de Sant Julià, que esdevé un espai divulgatiu per conèixer els 433 anys d'història de la singular tradició vilatorrina. Al seu interior compta amb un centre d'interpretació i un audiovisual que pretén explicar i transmetre la filosofia de les Caramelles del Roser, i una sala d'exposicions on s'exhibeixen els principals elements tradicionals de la festivitat: els bordons, la cistella i l'estendard. Aquests peces s'exposaran durant tot l'any a la casa i només en sortiran per la cantada de Pasqua Florida i l'Aplec. La casa ha estat un projecte que l'Ajuntament impulsava des del 2019 i que ha costat 116.000 euros, finançats en un 50% per un fons FEDER, en un 20% pel Consell Comarcal d'Osona, i la resta, pel mateix Ajuntament. Se signarà un conveni entre l'Ajuntament i l'entitat caramellera local per la custòdia dels símbols en el nou espai.

Espai Montserrat. Centre Cultural Cal Puigjaner. Olesa de Montserrat

L'11 de març de 2023 es va inaugurar l'**Espai Montserrat a l'antic casal Cal Puigjaner d'Olesa de Montserrat (Baix Llobregat)**, al carrer Creu Reial, 18, que l'Ajuntament va adquirir a finals dels anys 90. L'espai acull diverses exposicions temporals, i l'equipament, altres espais, com el celler i el pati, que també acullen exposicions, a iniciativa del Parc Rural de Montserrat. La principal atracció de l'equipament es un espai museístic permanent en el que l'Ajuntament treballava des de feia molts anys, i que s'ha materialitzat als baixos de l'antiga casa pairal, l'Espai Montserrat. En aquest espai s'exposen centenars de peces del patrimoni local i comarcal, moltes cedides per entitats a l'Ajuntament, en una mostra titulada *Terra i ànima*.

Espai Tarradellas de la Biblioteca de Cervelló

El 10 de juny de 2023 ha estat la data d'inauguració de l'**Espai Tarradellas de la Biblioteca de Cervelló (Baix Llobregat)**. Es tracta d'una petita exposició permanent instal·lada al pis superior de la biblioteca, que explica amb plafons i amb objectes en vitrines la trajectòria del president Tarradellas i la seva relació amb Cervelló, la seva ciutat natal. L'espai compta amb un seguit d'efectes personals del president, cedits pel seu fill, Josep Tarradellas i Macià, com ulleres, un rellotge, una ràdio, la seva màquina d'escriure, documents, etc. L'acte ha coincidit amb els actes commemoratius del XXXV aniversari del decés del president Tarradellas, que com cada any es celebren cada 10 de juny. Josep Tarradellas i Joan, president de la Generalitat de Catalunya (1954-1980) i de la Diputació de Barcelona (1977-1980), va néixer a Cervelló l'any 1899. La seva vila natal no l'oblida i li ha dedicat aquest petit espai per recordar-lo.

Foto: F.Xavier Menéndez

2.2. Museus registrats existents. Ampliacions o remodelacions

Museu de la Conca Dellà, Isona

El 3 de març de 2023 es va inaugurar el renovat **Museu de la Conca Dellà, a Isona (Pallars Jussà)**, al nucli antic del municipi, i després de dos anys i mig d'obres, en què el museu va estar tancat. L'immoble ha estat objecte d'una llarga remodelació, impulsada per l'Ajuntament d'Isona i Conca Dellà, que ha tingut el suport del Departament de Cultura de la Generalitat. S'ha ampliat la superfície de l'equipament museístic amb la unificació estructural de la Casa Ferreria —que originàriament ocupava el museu— i la Casa Serra. L'equipament isonenc ha doblat així el seu espai expositiu. El centre s'ha especialitzat en la conservació i difusió del patrimoni arqueològic i paleontològic

d'Isona i del Pallars Jussà. El museu pivota sobre dos eixos patrimonials: el seu passat romà (Aeso) i la paleontologia. El centre esdevé així l'emblema del Geoparc Mundial Unesco Orígens. La nova museografia de la sala dedicada als dinosaures inclou recreacions d'alguns dels habitants del Pallars al Cretaci amb tot tipus de detalls, fòssils procedents d'excavacions del territori i algunes rèpliques. El gran protagonista de la nova permanent és sens dubte l'*Abditosaurus kuehnei*, una nova espècie de tiranosaure trobada en un jaciment d'Orcau, on s'han recuperat un total de 53 peces del seu esquelet. Aquesta espècie és considerada com l'últim gegant d'Europa, atès que es calcula que feia 18 metres de llarg i pesava 14 tones. Les excavacions al jaciment d'Orcau (Isona) estan a càrrec de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont (ICP) i del mateix museu. El museu lidera el projecte "Dinosaures dels Pirineus", amb al suport del Departament de Cultura i de l'ICP, amb l'objectiu de potenciar la divulgació del patrimoni, sobretot paleontològic, de quatre comarques: el Berguedà, l'Alt Urgell, el Pallars Jussà i la Noguera. Pel que fa a l'antiga ciutat romana d'Aeso, el museu compta amb un nombre important d'inscripcions d'època romana. Algunes d'aquestes inscripcions tornen a Isona noranta anys després gràcies al dipòsit del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Eren unes peces que havien estat traslladades a Barcelona per la Generalitat republicana durant la Guerra Civil. D'altra banda, el museu dinamitza altres elements patrimonials de la Conca, com l'església romànica de Covet, el castell de Llordà, la vil·la romana de Llorís o els estanys de Basturs.

La remodelació ha tingut dues vessants: la primera ha estat l'ampliació de l'espai físic de l'equipament, amb la unió dels dos edificis mitjançant passarel·les transparents, a càrrec de l'Ajuntament, amb una inversió de 400.000 euros. La segona ha consistit en la reforma de l'espai actual i la museïtzació, amb un discurs innovador, atractiu i interactiu. Així, s'han instal·lat taulells tàctils, pantalles transparents, barres interactives, vitrines display, així com elements originals com el cub interactiu. També s'han potenciat efectes virtuals amb la projecció d'objectes 3D i la recreació d'ambients sonors perquè els visitants es traslladin més fàcilment milions d'anys enrere. Les obres i la museografia han tingut un cost global de 732.000 euros, els quals han estat finançats pel Departament de Cultura, amb 400.000 euros, i per un ajut europeu procedent dels fons FEDER (2014-20) per a projectes turístics coordinat pel Consell Comarcal, amb 332.000 euros (finançament FEDER del 50%; la Diputació de Lleida i l'Ajuntament d'Isona hi col·laboren amb un 25% cadascun).

Foto: Museu de la Conca Dellà

Museu Romà de Premià de Mar. Can Ferrerons

El 26 de març de 2023 va tenir lloc la nova inauguració de la darrera museïtzació de la **Vil·la Romana de Can Ferrerons, a Premià de Mar (Maresme)**, denominat **Museu Romà**, un equipament que gestiona el **Museu de l'Estampació**, que es el museu municipal de Premià de Mar. Després de dues dècades d'obres i excavacions, l'Ajuntament, amb l'acompanyament del Departament de Cultura i la col·laboració de la Diputació de Barcelona, posa a disposició del públic l'únic edifici romà de planta octogonal de Catalunya. La museïtzació del jaciment de Can Ferrerons proposa una experiència immersiva que permet, d'una forma entenedora i lúdica, viure en primera persona com era la vida quotidiana d'una vil·la romana als segles V, VI i VII dC i com va anar canviant amb el pas dels segles. El *dominus* de la vil·la, la seva família, els comerciants, els productors de vi i la resta de personatges expliquen al públic com era la seva vida i les activitats que realitzaven al mateix edifici que estan visitant, dedicat inicialment a sala de banquets, festes i banys privats, i més tard a la producció de vi. El relat es presenta mitjançant projeccions acompanyades d'audioguies en diferents llengües. Després de l'espectacle visual, els visitants tenen

l'ocasió de veure lliurement els diferents espais que conserva el jaciment. Entre aquests destaca el mosaic recuperat a Premià l'any 1969, cedit pel Museu d'Arqueologia de Catalunya, l'observació del qual es realitza mitjançant un màping. Altres peces destacades de l'equipament són el mil·liari de la Via Augusta, de principis del segle IV dC, la necròpolis amb diversos enterraments, entre ells un de perinatal, o les vitrines amb les ceràmiques més destacades trobades al jaciment.

El jaciment de Can Ferrerons va ser descobert i excavat el 2000 i en anys següents. Finalment es va aconseguir conservar el jaciment, que un cop restaurat va ser adaptat a la visita pública, amb passarel·les internes. La inauguració va tenir lloc el 15 de març de 2015. Posteriorment, es va decidir tancar l'equipament i excavar la part de l'edifici octogonal que encara quedava oculta. El jaciment ha passat per tres fases d'obres abans d'obrir definitivament les portes. En una primera fase, enllestida l'estiu de 2019, es van acabar les tasques d'excavació i es van consolidar les estructures. En la segona fase, que va acabar la primavera de 2021, es va construir l'accés des del carrer d'Enric Granados, amb escales i ascensor, es va pavimentar l'interior, es van millorar les passarel·les internes i es van realitzar les instal·lacions tècniques i la climatització. En la tercera fase es van fer els treballs de museïtzació del jaciment, amb el muntatge audiovisual i immersiu. Aquestes accions han format part del Pla de barris, amb subvencions de la Generalitat, i han estat cofinançades pel Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER).

Museu Torre Balldovina. Santa Coloma de Gramenet

El 18 de març de 2023 es va inaugurar el nou espai museístic del **Refugi Antiaeri de la Torre Balldovina**, situat al subsol del **Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet (Barcelonès)**. Després de diverses fases d'obres, l'equipament ja està obert al públic. El projecte museogràfic i la execució de la producció museogràfica ha anat a càrrec de l'equip DIDPATRI de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. La museïtzació de l'espai compta amb reproduccions d'objectes, plafons, fotografies i vídeos. Es fan visites guiades de 30 minuts amb un recorregut que finalitza just sota la torre Balldovina, al mig del museu, ja que se surt per una de les entrades originals del refugi, descoberta recentment en el marc de les obres de condicionament de l'immoble.

D'altra banda, l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet ha posat en marxa, a partir del 15 de març de 2023, el projecte BesArt The River Museum, al Parc Fluvial del Besòs, que qualifiquen com el museu d'art urbà a cel obert més gran del món. El projecte posa a disposició dels artistes, inicialment, 8 quilòmetres lineals (5 M de m²) a les parets laterals de la llera del riu Besòs perquè puguin realitzar i exposar les seves obres de forma permanent.

Foto: Josep Cano

2.3. Col·leccions i centres d'interpretació (no registrats) existents. Ampliacions o remodelacions

Museu de Gerri de la Sal. Baix Pallars

El 2 de març de 2023 va tenir lloc la inauguració de la remodelació de l'edifici del **Reial Alfolí, seu del Museu de Gerri de la Sal (Baix Pallars, Pallars Jussà)**, realitzada per l'Ajuntament. Les actuacions han consistit en la instal·lació d'un ascensor per garantir l'accessibilitat física a totes les sales de l'edifici i en l'adequació del pati interior de l'Alfolí, que ha comportat la desbrossada de vegetació i la millora dels accessos a la botiga del museu. L'Alfolí (antic magatzem de sal) i les salines fan del poble de Gerri de la Sal un notable indret patrimonial de Catalunya. L'Alfolí acull el Museu de Gerri de la Sal, un centre d'interpretació de l'activitat salinera. També és un espai singular de degustació i venda de productes autòctons, i conté sales aptes per albergar qualsevol acte social i/o cultural. El Reial Alfolí va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) l'any 1995, i data del segle XVIII. Mostra com es treballava la sal al salí i la seva manipulació fins a la comercialització. La visita al museu consta de dues parts. La planta baixa de l'edifici és un passeig per les sales de l'antic magatzem de l'Alfolí, on s'explica el procés d'elaboració de la sal, les feines que s'hi duïen a terme, l'emmagatzematge i el transport de la sal i la importància d'aquest producte per al poble i la comarca. A la primera planta es fa un recorregut per la importància de la sal al llarg de la història arreu del món. El museu forma part del Sistema Territorial del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC), una xarxa de 26 museus que expliquen la industrialització al nostre país. L'Ajuntament de Baix Pallars ha finançat les obres d'instal·lació de l'ascensor, mentre que el Departament de Cultura de la Generalitat i l'Ajuntament s'han fet càrrec de la remodelació del pati interior. En total, els treballs de rehabilitació han tingut un cost de més de 103.400 euros, dels quals prop de 88.000 corresponen a la Generalitat i 15.635 al consistori baixpallares.

Museu del Blat i de la Pagesia de Cervera

El 29 de març de 2023 es va inaugurar el nou **Museu del Blat i de la Pagesia de Cervera (Segarra)** a l'Antiga Farinera del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca, que estava tancat des del 2012. El nou centre, amb el suport de la Paeria de Cervera i del Museu Comarcal de Cervera, ha comportat un canvi de seu, és a dir, el trasllat del museu des del carrer Major fins a l'Antiga Farinera del sindicat. D'altra banda, ha estat el resultat d'un procés participatiu i comunitari que n'ha actualitzat el relat museològic, reivindicant la identitat agrícola de la Segarra i un model d'agricultura i d'alimentació sostenibles. L'obertura del centre ha anat acompanyada de la presentació de l'exposició *Museu del Blat. Societats pageses i alternatives agràries*. El renovat espai conté sis àrees d'exposició i planteja un espai interrogatiu per tal de fomentar el debat i l'opinió crítica entre els visitants. La seva principal missió es explicar la història i el procés de transformació del blat. L'Antiga Farinera, fundada fa un segle, conserva un rerefons històric molt important en el marc del sindicalisme agrari català. El nou equipament ha representat una inversió de 248.234 euros, finançats amb un ajut del programa Leader de 69.995 euros i la resta, 178.239, amb fons propis de la Paeria de Cervera.

Espai Cultural dels Canals d'Urgell. Mollerussa

A l'**Espai Cultural dels Canals d'Urgell (ECCU) de Mollerussa (Pla d'Urgell)** es va inaugurar, el 14 de gener de 2023, el nou discurs museogràfic de dues de les sales expositives, situades a la planta baixa, mitjançant nous audiovisuals. Es tracta d'una proposta immersiva que posa en valor el patrimoni, la cultura, el paisatge i la població del territori regat pels Canals d'Urgell, i que dona a conèixer tant l'actualitat com el projecte d'aquesta infraestructura hidràulica. El relat de les dues noves sales parteix de la història de finals del segle XIX, amb la construcció de la infraestructura, a la primera sala, i s'acaba a la Sala de la Gent, on a través d'una projecció es dona veu als protagonistes del canal, tots ells interpretats per actors del territori, que a mode d'holograma expliquen quin és el seu paper en la infraestructura. La iniciativa està inclosa dins del projecte Eix 6 "Paisatges de Ponent" de la Diputació de Lleida i està subvencionada pels Fons FEDER Catalunya. L'espai està ubicat als baixos de la Casa Canal, seu de la Comunitat General de Regants dels Canals d'Urgell (CGRCU).

2.4. Museïtzació de jaciments arqueològics (a l'aire lliure) i de monuments

Vil·la romana del Pla de l'Horta. Sarrià de Ter

El 9 de febrer de 2023 es van presentar públicament els treballs de recerca i museïtzació de la **vil·la romana del Pla de l'Horta, a Sarrià de Ter (Gironès)**, impulsats des de 2008 per la Diputació de Girona, l'Ajuntament de Sarrià de Ter i el Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona. Durant aquests anys, s'hi han fet més de quinze campanyes d'excavacions, també amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, mitjançant els ajuts econòmics dels projectes quadriennals de recerca. Ara s'ha procedit a executar les obres de preparació de les fonamentacions dels pilars de la futura ampliació de la coberta de protecció del jaciment. El jaciment ja compta amb una coberta, que s'ha hagut d'anar ampliant provisionalment, i que amb el nou projecte es dotarà d'una nova coberta de vidre que s'unirà amb la precedent, protegint així el conjunt de les restes arqueològiques. L'ampliació consisteix en una nova coberta de 24 × 30 m (la coberta actual és de 21 × 30 m). D'altra banda, es dotarà l'equipament amb un espai de recepció i divulgació. La vil·la es situa a 4 quilòmetres de *Gerunda*, la ciutat romana de Girona, i abasta una cronologia que va del segle I aC al V dC.

Vil·la romana del Roser. Calella

Durant aquest any 2023 el futur de les restes de la **vil·la romana del Roser** han estat objecte de polèmica. Un cop acabades les excavacions, l'Ajuntament de **Calella (Maresme)**, amb el suport del Servei d'Arqueologia de la Generalitat, va acceptar la construcció d'un supermercat a sobre amb la condició que es conservessin les estructures —molt ben conservades— en una planta exempta, sota cobert, per tal de fer-les visitables. Una plataforma local s'hi ha estat oposant, demanant la conservació i museïtzació del monument a l'aire lliure i la no construcció del supermercat. El juliol de 2023 el supermercat Aldi (que va finançar les intervencions arqueològiques) va acabar les obres de l'edifici comercial (va obrir les portes l'1 d'agost) i va lliurar a l'Ajuntament l'espai arqueològic. L'Ajuntament assumeix la conservació del jaciment i ha licitat la restauració i consolidació del jaciment (75.000 euros). També ha anunciat que destina 575.000 euros a la museïtzació per al 2024. La Diputació de Barcelona hi destina una subvenció per la museïtzació, el 2023. Val a dir que l'Ajuntament també s'ha gastat mig milió d'euros més per comprar el que hauria d'haver estat la segona planta del pàrquing, que no es construirà, i que servirà per donar "aire" al jaciment (més alçada a l'espai museïtzat).

3. Ciutat de Barcelona (museus públics)

3.1. Museus i equipaments municipals

Museu d'Història de Barcelona (MUHBA)

El 28 de març de 2023 es va inaugurar la remodelació del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) amb motiu del seu 80è aniversari. Aquest dia, a més de la inauguració d'una exposició sobre el Domènech i Montaner urbanista, es va presentar l'ampliació de la seva exposició permanent a la seva seu principal de la plaça del Rei. Després d'anys obrint i tancant espais per anar avançant en la seva renovació, i d'anar ensenyant a trossets la seva nova oferta, el museu s'ha reinventat amb nous espais i un nou concepte de visita pensada perquè el barceloní repeteixi i vagi estudiant la ciutat capa a capa, i el turista passatger en tingui una visió ràpida. Ara queden ja com a definitives les seccions —visitables autònomament— dedicades a la Barcelona romana, al subsol, i la medieval, al Palau Reial. La inversió ha tingut un cost d'una mica més de 3 milions d'euros. Les grans novetats han estat tres: la connexió de la Casa Padellàs amb l'edifici annex del segle XIX que fins ara acollia la llibreria i les oficines, per guanyar dues plantes per a l'exposició permanent; la coberta de les galeries de l'últim pis per crear-hi un centre d'estudis i documentació; i la coberta del pati interior per convertir-lo en un vestíbul d'entrada funcional, al centre de la planta carrer, de lliure accés, i que ha estat rebatejada com a àgora o km 0 del museu. El fet de tractar-se d'un espai cobert

ha permès ubicar-hi el rellotge de la ciutat de 1576 al centre. L'espai àgora inclourà un audiovisual breu, pantalles informatives i material imprès, i la presència permanent d'un orientador, així com dues aules per a les escoles. La reforma ha facilitat també l'accés a diversos miradors al darrer pis sobre el Barri Gòtic i les muralles romanes. També s'ha realitzat una petita exposició permanent sobre la història del museu. La nova exposició permanent, dividida en cinc seccions, ocupa les dues plantes principals i es titula *Barcelona flashback. Una síntesi històrica*. Resumeix la història de Barcelona a través de dos-cents objectes i cartells breus en format de pregunta, un relat ordenat que va des de la Barcelona ibera fins el segle XXI. Algunes de les joies de la col·lecció del museu, com la làpida que recull el nom complet de la ciutat romana, *Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*, la pedra litogràfica del pla de l'Eixample de Cerdà o el pendó de Santa Eulàlia, s'hi han integrat. Una vegada superada aquesta primera capa, el visitant pot dedicar una visita independent als períodes històrics. En primer lloc, el subsol romà, on s'ha renovat tota la informació per incorporar-hi els resultats de les investigacions de les dues últimes dècades. Amb traços làser, es marca sobre les ruïnes del subsol el traçat dels carrers de la ciutat romana altoimperial. Es pretén reduir la sensació de laberint caòtic i incomprensible que sempre ha tingut aquest espai oferint la possibilitat d'escatir les estructures originals (línies de façana, clavegueres al centre dels carrers, etc.). El segon espai històric, les sales romàniques, també s'ha actualitzat. La sala voltada de l'antic palau comtal romànic acull la nova versió de la mostra sobre la formació de la Catalunya comtal. A continuació, es presenta la Barcelona de la baixa edat mitjana, als espais gòtics del Saló del Tinell i la capella de Santa Àgata.

Foto: Pep Herrero

Pel que fa a les seus del MUHBA, el març de 2023 es va obrir al públic una nova antenna, al barri del Bon Pastor. Se situa a l'Eix patrimonial i museístic del Besòs, i es configura com un espai de memòria i com el museu de l'habitatge de la ciutat, un dels pocs d'Europa. El **MUHBA Bon Pastor** s'ha creat en estreta col·laboració amb els veïns i veïnes del Bon Pastor i també de Baró de Viver, i mostra el repte de l'habitatge a Barcelona al segle XX i la seva evolució a través de l'espai restituint de quatre cases barates d'un dels primers polígons de la ciutat, construït el 1929 (s'han conservat setze habitatges dels 784 que hi havia).

El 27 de març de 2023 també es va inaugurar la reforma de l'espai patrimonial i la nova museografia de **MUHBA Santa Caterina**, situat a la part posterior del Mercat de Santa Caterina, amb façana a la plaça de Joan Capri. Es tracta d'un espai arqueològic gestionat pel MUHBA on es poden veure algunes restes estructurals de l'antic convent de Santa Caterina. La instal·lació havia quedat desfasada, s'havia deteriorat amb el pas dels anys, i presentava un discurs d'interpretació difícilment comprensible. Ara, el MUHBA ha instal·lat un nou relat museogràfic que en lloc de mostrar la mera superposició d'estructures, les ressalta per explicar en clau d'història urbana de Barcelona el vincle directe que existeix entre elles i el naixement del mercat municipal actual.

D'altra banda, el 28 de febrer de 2023 va tenir lloc la visita inaugural al MUHBA Centre de Col·leccions, a la Zona Franca, que inclou l'Arxiu Arqueològic, un nou laboratori de conservació i restauració i un espai d'acollida per a visites ciutadanes i escolars.

Foto: Marta Garcia Hoyo

3.2. Consorcis en què participa l'Ajuntament

Centre Martorell d'Exposicions. Museu de Ciències Naturals

El 19 de desembre de 2023 ha obert portes l'antic **Museu Martorell**, al parc de la Ciutadella, depenent del **Museu de Ciències Naturals** (formalment és un consorci compartit amb la Generalitat, però les obres i la gestió recauen en l'Ajuntament de Barcelona). Va ser el primer museu obert a la ciutat el 1882, per acollir les col·leccions de ciències naturals i arqueològiques que havia donat en herència a la ciutat el naturalista Francesc Martorell i Peña. Museu de geologia des de 1924, va tancar portes el 2010, quan els museus de ciències de la Ciutadella (Zoologia i Geologia) es van subsumir en el nou museu Blau de Ciències Naturals del parc del Fòrum. L'edifici ha estat tretze anys tancat, i des del 2021, en obres, per tal d'abordar-hi una rehabilitació integral. Amb aquest fi, es van traslladar les col·leccions de minerals i fòssils que encara hostatjava l'edifici dels Tres Dragons, l'antic Museu de Zoologia, a la mateixa Ciutadella. S'havia anunciat un projecte de museu o centre permanent interactiu sobre l'home i la natura, però l'equipament es destina a exposicions i a la divulgació científica. Les mostres inaugurals estan relacionades amb la crisi climàtica i la biodiversitat. Una de les dues mostres recorda la feina dels taxidermistes i exhibeix sis escenes d'animals naturalitzats. L'altra ofereix un recorregut per la història dels museus de ciències naturals que recupera l'esquelet de l'Avi, el mític elefant del zoo de Barcelona de principis del segle XX i que s'havia exposat al Museu de Zoologia. També s'han restaurat vitrines i peces històriques del museu, i es pot veure un diorama amb els dos últims falcons que van viure al campanar de Santa Maria del Pi. S'ha obert un nou accés al passeig de Picasso, mentre l'accés pel Parc de la Ciutadella encara no estava operatiu al desembre, per les obres que encara es feien a la façana. La inauguració oficial es preveu pel febrer de 2024.

En paral·lel, el 18 de desembre de 2023, també es va inaugurar l'**Hivernacle**, al Parc de la Ciutadella, després de catorze anys tancat i un cop executada una llarga restauració, que ha culminat amb una darrera fase de quinze mesos d'obres. També serà un espai de divulgació científica de la natura i per fer-hi exposicions. El Museu Martorell, juntament amb l'Hivernacle, són les primeres peces visibles del que s'ha anomenat la Ciutadella del Coneixement. A aquests dos edificis s'hi afegiran la rehabilitació del Castell dels Tres Dragons (antic Museu de Zoologia) i de l'Umbracle (totes dues per a finals del 2026), i també els tres edificis de recerca de l'antic Mercat del Peix (amb les obres ja en marxa) i el Centre de Biociències del CSIC (finalització prevista el 2027).

Foto: Pere Vivas

4. Generalitat de Catalunya

Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (MNACTEC)

Al desembre de 2023 van finalitzar les actuacions d'actualització i millora de l'exposició permanent del **Museu de la Colònia Sedó d'Esparreguera (Baix Llobregat)**, una de les seus del **Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (MNACTEC)**. Les actuacions, que van començar l'estiu de 2023, inclouen l'actualització de la museografia, millores a la recepció de visitants, el condicionament de les instal·lacions, l'accessibilitat i la senyalització-informació. En relació amb la museografia, s'han actualitzat i adaptat a l'accessibilitat i la sostenibilitat energètica els panells explicatius de l'exposició, s'ha automatitzat i fet més eficient la reproducció sonora i lumínica de la maqueta històrica, i s'ha actualitzat el contingut i el sistema de projecció de l'audiovisual que es reproduïx a l'interior del tub de la turbina. En aquest tub s'hi han fet també treballs de restauració, conservació preventiva i consolidació del material fèrric. D'altra banda, s'ha reordenat l'espai d'acollida, amb la incorporació d'un nou taulell de recepció, i s'han dut a terme millores d'accessibilitat en aquest espai. També s'han instal·lat nous elements d'informació i senyalització al soterrani. Per acabar, s'ha fet un canvi de lluminàries per llums LED i s'han sanejat i pintat totes les parets, sostres i espais del museu. A causa d'un seguit d'errades, s'hauran de fer de nou, de cara al 2024, alguns vinils del plafons (per aquesta raó no es va fer inauguració). També de cara a l'any 2024, el museu preveu fer noves accions de millora: crear un nou espai de reunions i descans; instal·lar punts digitals de consulta en línia del fons històric, fotogràfic i documental de la colònia, i incorporar una nova senyalització del recorregut patrimonial del conjunt de la Colònia Sedó. Actualment una petita part de Can Sedó es troba museïtzada pel MNACTEC, mentre que la resta de la colònia s'utilitza com a polígon industrial per diverses empreses.

D'altra banda, el MNACTEC ha anunciat el desembre de 2023 que posa en marxa el **MNACTEC BUS**, un projecte museístic itinerant realitzat en un autobús que ofereix al territori un espai interactiu i innovador per difondre el coneixement científic i tecnològic arreu de Catalunya i que convida el públic a viatjar al passat, el present i el futur, tractant de forma innovadora els avanços tecnològics, la transició energètica, el transport o el patrimoni industrial. Les primeres itineràncies del MNACTEC Bus estan previstes a poblacions de la Cerdanya i el Berguedà.

5. Altres museus

Museu de Lleida Diocesà i Comarcal

El mes de gener de 2023, el **Museu de Lleida Diocesà i Comarcal (Lleida, Segrià)**, ha enllestit la reforma de les sales del segle XVI de la seva exposició permanent. La remodelació ha comportat la incorporació de vuit objectes nous, el canvi d'ubicació de cinc més i la retirada d'alguns elements, com una dovella, quatre llibres, un conjunt de pel·lofes i monedes, un decantador i dues peces de ceràmica, que ara han passat a la reserva del museu. També s'ha incorporat a l'exposició permanent, en l'àmbit del final del gòtic, la taula de Santa Anna, la Mare de Déu i el Nen, de Francesc Solives, dipositada al museu pel seu propietari l'any 2022. També s'han fet uns petits canvis a la part de la reproducció de les pintures de la balma del Cogul, que inclouen una nova projecció. L'objectiu de les reformes en

l'àmbit del segle XVI respon a la necessitat de reordenar aquest espai i fer una transició lògica des de l'àmbit del gòtic, reformat el 2021. D'altra banda, el centre destaca la idea de la rellevància de la Lleida del segle XVI. Entre els objectes que s'incorporen a l'exposició permanent, destaca un mapa de principis del segle XVII adquirit recentment pel museu, que mostra el territori històric de Ponent. A més, i per primer cop, s'exposaran tres gravats de la col·lecció Gelonch Viladegut, dipositada al Museu de Lleida al març de 2020. També s'incorporen dos plats de pisa policromada, cedits pel Museu del Disseny de Barcelona, i una rajola dels fons del Museu de Lleida. També dels fons propis s'incorpora la pintura d'un *eccehomo* que ha estat restaurada al laboratori del museu.

Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú

El 27 d'octubre de 2023 va tenir lloc la inauguració de la renovació de l'exposició permanent i de l'ampliació de les instal·lacions del **Museu del Ferrocarril de Catalunya**, situat a **Vilanova i la Geltrú (Garraf)**. Es tracta d'un museu de titularitat estatal, que gestiona la Fundación de los Ferrocarriles Españoles. La data de la inauguració és una fita assenyalada per a la història del tren: en aquest dia es complia el 175è aniversari del primer ferrocarril peninsular, el que va comunicar Barcelona amb Mataró, el 1848. L'acte principal de l'aniversari (que es va celebrar també a Barcelona, Madrid i Mataró) va ser la inauguració de *Viatge en el tren del temps*, la nova proposta del Museu de Vilanova que passa a formar part de l'itinerari permanent. L'equipament incorpora dues naus de 1.500 m² rehabilitades els últims set anys amb una inversió de 3,4 milions d'euros del pressupost del govern espanyol. Durant aquests més de set anys, les naus s'han sanejat i modernitzat per acollir la nova etapa del Museu del Ferrocarril. Els 1.500 m² de les naus se sumen als més de 17.000 m² d'espais interiors i exteriors que ja oferia l'equipament als seus visitants. La nova exposició es converteix en l'eix central de la visita i consisteix en un recorregut o viatge a través del temps, que transporta al visitant del passat fins al futur del ferrocarril mitjançant cinc estacions representatives de la xarxa catalana. L'"equipatge" per fer aquest viatge són una vintena de monitors interactius, més d'una desena de recursos audiovisuals, un espai de realitat augmentada, una sala immersiva, maquetes i un centenar d'objectes de la quotidianitat ferroviària pertanyents a la col·lecció del museu. Una maqueta en miniatura recrea minuciosament l'Estació de França de Barcelona per donar peu a la grandiloqüent i històrica locomotora Caldas en un espai que ret homenatge a la vessant més industrial del ferrocarril. Després del recorregut per la indústria, l'exposició condueix a la Gran Nau per conèixer de prop l'engranatge humà i tecnològic que hi ha rere el món ferroviari. Un dels grans reclams del nou espai és la visita al Talgo II, que antigament estava a l'espai exterior, amb el conseqüent deteriorament que això comportava. Amb el comboi, el museu posa èmfasi a tota la innovació que va suposar aquest tren quan va entrar en circulació a partir del 1950. Just al costat, el museu planta al mig de la Gran Nau una maqueta a mida real de com serà el Talgo que començarà a circular a partir del 2024, amb rengleres de tres seients i pantalles per a cada passatger.

Foto: Jose Luis de la Parra

Nova subseu del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya a la Facultat de Medicina de la Universitat de Vic

El 29 de setembre de 2023 es va inaugurar una **subseu del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya (MHMC)** a la **Facultat de Medicina de la Universitat de Vic (Osona) (UVic-UCC)**, a l'edifici Can Baumann. L'exposició presenta una mostra de figures anatòmiques; material mèdic, quirúrgic, i d'anatomia patològica i bacteriològica; i medalles i il·lustracions històriques, entre altres objectes. El MHCM es una institució i una col·lecció que depèn del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona (COMB). Creat al 1979, va estar obert al públic des de 1981 a 1995, a la seu del col·legi, al passatge Mercader de Barcelona. A partir de l'any 2000 van adoptar una estratègia de “museu polític”, consistent en dipositar parts dels fons en diverses seus. Per exemple, una part de la col·lecció es troba dipositada al Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya. El centre té seus i oficines a Barcelona i Terrassa.

6. Centres privats

6.1. Barcelona. Museus i fundacions

Museu de l'Art Prohibit

El 24 d'octubre de 2023 va tenir lloc l'esperada inauguració del **Museu de l'Art Prohibit** a la Casa Garriga Nogués de Barcelona. El 26 del mateix mes va obrir-se al públic. Es tracta de la proposta del col·leccionista i empresari lleidatà Josep Maria “Tatxo” Benet, fundador de Mediapro, que ha reunit un importantíssim fons de peces d'art —més de 150— maleïdes, censurades i controvertides amb l'objectiu de denunciar l'abús de poder en l'àmbit de la creació artística. La Casa Garriga Nogués, en ple Eixample barceloní, al carrer Diputació, construïda per Enric Sagnier i Villavecchia entre el 1899 i el 1901, torna a obrir les seves portes amb un contingut museístic (anteriorment, havia estat la seu del Museu de la Fundació Francisco Godia, i posteriorment, la seu de les exposicions de la Fundació Mapfre fins al 2020). Tatxo Benet ha llogat l'edifici a la família Godia. Benet s'ha aliat amb el fons d'inversió Varia, un dels socis del fracassat projecte de l'Hermitage del Port de Barcelona, que ara ha creat la societat Museu Prohibit SL per posar en marxa el museu.

L'objectiu del centre és oferir al públic obres que van ser apartades de l'exposició pública per les autoritats per raons polítiques, morals, socials o religioses. Els 2.000 m² de l'exposició evoquen tant la naturalesa escandalosa de la col·lecció exposada com la seva cara irònica i reflexiva, mordaç i alliberadora, crítica i empoderadora. Per tant, la mostra condemna la visió del políticament correcte que avui domina la societat. Les eines digitals associades a la visita amplien l'experiència del visitant, una experiència que no s'escapa a les sales i que convida a conèixer com van ser els casos de censura, com qui recorre un museu virtual. L'espai vol ser també un lloc de debat i reflexió sobre la censura, vingui d'on vingui.

Benet va començar la col·lecció amb l'obra de Santiago Sierra retirada de la fira Arco, *Presos polítics a l'Espanya contemporània*, que mostrava els presos independentistes catalans. Va ser l'inici de *Censored*, una col·lecció que en aquest temps ha acumulat més de 160 peces, i que en part es va poder veure a la Panera de Lleida el 2022. La col·lecció és molt àmplia i inclou peces que han provocat força polèmica. Per exemple, hi ha el conegut Franco dins una nevera de frescos d'Eugenio Merino que va encendre la Fundación Francisco Franco quan es va mostrar a Arco; el grup escultòric d'Ines Doujak amb Joan Carles I sodomitzat que va provocar un terrabastall institucional al Macba el 2015; el portafolis de fotografies eròtiques de Robert Mapplethorpe que va ser polèmic als Estats Units, o l'escultura satírica de Saddam Hussein submergida en formol, de l'artista txec David Cerny, que l'alcalde la ciutat belga de Middelkerke va prohibir el 2006 que s'exposés al Museu Donkenput.

Museu Digital de la Casa Amatller

El 18 de maig de 2023 es va inaugurar el **Museu Digital de la Casa Amatller**, un nou referent del Modernisme a Barcelona. S'ubica a l'edifici que hostatja la Fundació Amatller, el cèlebre immoble modernista construït per Puig i Cadafalch al passeig de Gràcia. El nou espai amida prop de 2.000 m², amb una sala immersiva 360°, una sala de realitat virtual, instal·lacions digitals i interactives en una sala familiar, escenografies i altres recursos tecnològics.

El Museu Digital de la Casa Amatller es la primera experiència digital dedicada al Modernisme i als orígens de la Barcelona actual que, a través de una museografia immersiva, interactiva i tradicional, convida el visitant a conèixer la Barcelona de 1900. Es tracta d'una iniciativa conjunta de Amatller MUBA en col·laboració amb la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic, sota la direcció artística de Layers of Reality (Centre Ideal Barcelona). Per tant, el centre oferirà, no un espectacle permanent, sinó, com la Sala Ideal, diversos muntatges temporals. El primer està dedicat als dracs del Modernisme i a les llegendes d'aquesta figura mitològica, a Catalunya i al món.

Paradox Museum Barcelona

L'abril de 2023 va obrir portes **Paradox Museum Barcelona**, a la plaça Urquinaona, número 3, un nou museu amb 70 exposicions inspirades en fets paradoxals que demostren fins a quin punt ens enganya el cervell. Tot i que adopta el nom de "museu", en el seu interior no hi ha objectes patrimonials ni obres d'art. Paradox Museum és un espai innovador per gaudir de l'experiència interactiva i immersiva que té en la paradoxa el seu leitmotiv, i que utilitza els artefactes i els decorats per a jugar amb la ciència i la percepció humana, oferint experiències per a reflexionar sobre el que veiem i sobre el que ens creiem. El primer Paradox Museum va obrir a Oslo el 2022 i en un any la franquícia s'ha estès amb noves sucursals a Miami i a Estocolm. Estan previstes noves seus a París, Londres, Berlín, Las Vegas, Chicago, etc. El model segueix l'exemple del Museo de las Ilusiones de Madrid, basat en les il·lusions òptiques i en les exposicions immersives, en les que son freqüents els espais onírics pensats com a decorats per a Instagram. Paradox Museum Barcelona es defineix com el lloc on res té sentit, però on tot és real. El museu consta de dos plantes. Es comença amb diferents efectes òptics sorprenents, que permeten al públic conèixer el funcionament del cervell humà i demostrar com pot interpretar coses que no existeixen. Lògicament, l'exposició explica, després, el perquè de cada efecte. També hi ha exhibicions immersives. La més impressionant es la del túnel que cal creuar en línia recta. Altres experiències son: jugar una partida de pòquer contra un mateix; camuflar-te en una paret; participar en un atracament bancari; asseure't en un sofà on les cames es separen del teu cos; un piano que toca sol temes a petició del visitant, etcètera.

Museu Banksy

L'octubre de 2023 es va donar a conèixer un nou centre immersiu a Barcelona, ubicat al carrer Trafalgar, 34: el **Museu Banksy**. El centre reuneix més de 130 obres de *street art* marcades pel sarcasme, la provocació i la ironia que caracteritzen el misteriós, enigmàtic, prolífic, cotitzat i no identificat artista de carrer britànic Banksy, en un espai de més de 2.000 m² d'exposició immersiva permanent. El projecte pretén explotar el misteri del personatge i la seva obra, que va irrompre fa anys amb un discurs polític propi i indissociable de la realitat social actual. En aquest sentit, Banksy ha generat tant defensors com detractors en el món de l'art de carrer, sobretot a partir de la comercialització especulativa de la seva obra.

Casa Museu Mater

El setembre de 2023 va obrir al públic **Mater**, un antic palau medieval del barri de Santa Caterina i del Born reconvertit en casa museu, ubicat a la plaça de l'Oli. Hi havia hostatjat l'antic hotel Girona i l'antiga galeria d'art Joan de Serrallonga. La casa, que va ser l'habitatge de personalitats il·lustres, espai de gremis o l'amagatall del bandoler Joan de Serrallonga, conserva bona part de la fesomia original. L'exposició permanent abordarà set-cents anys d'història d'arquitectura domèstica, amb una mirada radicalment local, i molt lligada al barri, mitjançant panells informatius i fotografies d'arxiu. Un dels atractius originals és el taulell de marbre d'una bacallaneria del Born. Mater vol dir "mare", però també vol dir "matèria". Matèria perquè el discurs expositiu deixa al descobert les tècniques constructives i els materials originals. El resultat són murs, voltes i columnes de ferro que revelen la fesomia medieval de l'edifici i els testimonis gòtics, renaixentistes i barrocs que s'hi amaguen. Al mig, hi ha un pati central amb una coberta de vidre que es pot enretirar. Les exposicions que s'hi programaran també tindran com a base el barri, com és el cas de la primera programada, amb obres d'artistes que han tingut relació amb el Born i que

van dels anys 70 al segle XXI. L'objectiu de les promotores de l'equipament, l'arquitecta Valentina Asinari di San Marzano i la seva filla Taifa, és fer dues exposicions a l'any, que sempre tindran a veure amb la materialitat i el territori.

El museu temporal del FC Barcelona

El 7 de juny de 2023 va obrir portes el **museu temporal del FC Barcelona**, anomenat **Barça Immersive Tour**, que s'ubica a l'edifici del Palau de Gel, al costat del Palau Blaugrana. Es un espai transitori mentre duren les obres del nou estadi, iniciades el juny, que van obligar a tancar el museu del Barça, que com es sabut, era el més visitat de la ciutat. Està previst inaugurar el nou estadi, el futur Spotify Camp Nou, la temporada 2024/25. El nou museu temporal compta amb uns 2.400 m² i l'ha executat Mediapro Exhibitions, la divisió del Grup Mediapro especialitzada en la creació i el desenvolupament de projectes expositius i museogràfics, i que ja va dur a terme la reforma del Museu a l'any 2010. Destaca la sala circular a doble altura, que serà la joia d'aquest museu temporal, amb un audiovisual projectat en parets de 6 metres d'alçada i 78 metres de longitud. A més del Barça Immersive Tour, l'experiència 100% Barça acaba en un gran espai audiovisual de realitat virtual on es recrearan algunes de les sensacions que els aficionats i aficionades podran viure i gaudir al futur nou estadi. El centre esdevé una prova pilot per a l'aplicació de les tecnologies més avançades i activitats lúdiques que s'implantaràn al futur nou museu de l'Spotify Camp Nou, on la realitat virtual, les activitats immersives i els hologrames es posaran al servei de la història del club en un entorn orientat a l'entreteniment.

Museu del Torró i la Xocolata de Barcelona de Torrons Vicens

Torrans Vicens ha inaugurat el 23 de novembre de 2013 el **Museu del Torró i la Xocolata de Barcelona**, un espai amb el qual la firma d'Agramunt vol fer arribar la cultura gastronòmica del torró al públic. El museu està construït en un edifici emblemàtic del 1910 a la rambla de Canaletes, número 134, l'antic edifici de la Banca Marsans, que data del segle XIX, i al qual s'accedeix per la botiga que Torrons Vicens va inaugurar el setembre de 2022. El centre compta amb projeccions en 3D, hologrames, mapes i una sala immersiva. Després d'un vídeo introductori de la història del torró d'Agramunt, els visitants poden copsar l'elaboració tradicional de la xocolata a la tassa mitjançant la recreació d'una xocolateria de principis del segle XX. La descripció del procés d'elaboració de la xocolata s'acompanya de peces del mobiliari original i de rèpliques.

Exposició històrica de l'UGT

El 29 de setembre de 2023 va tenir lloc la inauguració de l'**Espai 1888, de l'UGT**, a la seu del sindicat, ubicat a la rambla de Santa Mònica, 10, de Barcelona, un espai permanent que compta amb una exposició sobre els 135 anys de l'UGT. L'exposició, subvencionada per l'Àrea de Presidència de la Diputació de Barcelona, ha estat comissariada per l'historiador sabadellenc Antonio Rodríguez Galián, amb l'assessorament històric de Josep Antoni Pozo, i pretén retre homenatge a la història del sindicat, així com recuperar la memòria de la lluita dels treballadors. La mostra compta amb vitrines que contenen materials originals de l'arxiu històric de l'UGT, part d'ells dipositats a l'Arxiu Nacional de Catalunya. L'UGT pretén bastir un espai memorialista permanent, amb l'exposició, el mateix arxiu de l'entitat, espais de recerca i activitats de recuperació històrica. Aquesta iniciativa s'emmarca en la commemoració del 135è aniversari de l'UGT i el 90è aniversari de l'UGT de Catalunya. L'agost de 2023 s'han complert 135 anys de la fundació del sindicat, que es fundà a Barcelona el 12 d'agost de 1888.

Foto: F.Xavier Menéndez

6.2. Catalunya. Centres al territori

elBulli 1846 Cala Montjoi. Roses

El 15 de juny de 2023 va obrir les seves portes el llargament anunciat museu d'El Bulli ideat pel cèlebre cuiner català Ferran Adrià, a la **Cala Montjoi (Roses, Alt Empordà)**, amb el non **elBulli 1846**. Era on s'havia ubicat el famós restaurant, que va tancar el 2011. L'equipament estarà obert al públic durant tres mesos a l'any (aquest any fins al 16 de setembre de 2023) i a la resta de l'any es concentrarà en els projectes de elBullifoundation, com la Bullipedia i elBulliDNA. La exposició explicarà el fenomen culinari que va representar el restaurant el Bulli, abanderat de la cuina creativa, i que va canviar el panorama gastronòmic mundial. El seu objectiu principal és obrir camins i salvaguardar i compartir el llegat d'El Bulli, promoure l'actitud innovadora i generar contingut de qualitat per a l'educació i l'autoaprenentatge de la restauració gastronòmica. La mostra, que combina coneixement, innovació i emoció, exposa mobiliari, recreacions de plats cuinats (en resina), llibres de reserves, els llibres editats pel Bulli, estris de cuina (maquinaria i aparells originals amb els que es creaven els menús, com la liquidadora, la Thermomix, una caviarera, un deshidratador, una liofilitzadora o un adaptador de fil de caramel), ambients del restaurant (que es mantenen tal qual eren al 2011), la cuina original, vídeos, etc. També s'hi exposen 114 dibuixos del mateix Adrià. El centre presenta dos escenaris diferenciats: una explanada a l'exterior, mirant al mar, de 2.500 m², i la mateixa casa enguixada de blanc, de 1.200 m². La visita es pot realitzar amb audioguies en quatre idiomes. En el recorregut, Adrià planteja contínuament qüestions i preguntes, intentant explicar el concepte creació —que no innovació— aplicat a la cuina. El seu lema: copiar no és crear.

A l'equipament, òbviament, no es serveix menjar. El Bulli ja no és un restaurant: no s'hi menjarà mai més; així ho vol Ferran Adrià. La inversió ha estat d'11 milions d'euros, aportats en part per diverses empreses (cap aportació pública). La data 1846 correspon a l'any de naixement d'Auguste Escoffier, el gran impulsor de la cuina moderna francesa, i al nombre de receptes que es van fer a El Bulli. No és casual: Ferran Adrià va decidir parar quan el numero de receptes va arribar a l'any del naixement del seu admirat precursor. L'espai està situat al Parc Natural del Cap de Creus, i això ha obligat a la fundació a adaptar-se a la normativa (amb protestes ambientalistes pel mig) i a canviar el projecte fins a tres vegades. Les restriccions són molt evidents en termes d'accessibilitat i mobilitat: s'ha habilitat un mini bus per traslladar-hi els visitants des de Roses.

Museu Diocesà de Tarragona

El 8 de setembre de 2023 va tenir lloc la inauguració, a l'antiga **capella del Corpus Christi de la catedral de Tarragona**, de la renovada pinacoteca gòtica del **Museu Diocesà de Tarragona**. Aquest nou espai ha estat l'objecte de la tercera fase de la renovació museogràfica del museu. L'obra executada en aquest espai, que acull una de les pinacoteques gòtiques més importants del sud de Catalunya, ha permès la creació d'una nova disposició expositiva que no altera la percepció visual de l'arquitectura pròpia de la capella. S'han reordenat les obres pictòriques en aquesta capella amb un discurs lineal que segueix l'evolució de la pintura gòtica catalana de

l'arxidiòcesi de Tarragona entre els segles XIII i XV, fins al Renaixement, al segle XVI. El nou projecte museístic ha incorporat una sèrie de plafons i cartel·les i compta amb un audiovisual i un sistema de codis QR que permetrà l'aprofundiment sobre les obres exposades. També s'han renovat els sistemes d'il·luminació i de seguretat. En total, la renovació museogràfica ha tingut un cost econòmic de 61.950 euros, dels quals 49.550 euros han estat aportats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; 8.000 euros, pel Museu Diocesà de Tarragona, i 4.000 euros, pel Capítol de la Catedral.

Museu de Montserrat

Al setembre de 2023 es va presentar l'espai recuperat i rehabilitat sota la plaça del **monestir de Montserrat (Monistrol de Montserrat, Bages)**, que ha permès incrementar el recorregut del **Museu de Montserrat** amb més de 800 m². Amb les obres realitzades, s'ha posat en valor la troballa arquitectònica, realitzada per Puig i Cadafalch fa gairebé un segle, que ens mostra restes medievals de l'antic monestir, del segle XIV, i que Puig va mantenir ocultes al subsol quan va urbanitzar la plaça de Santa Maria, la gran esplanada que es troba front l'actual monestir. Ara es poden visitar accedint des del mateix museu, ubicat igualment al subsol de la gran plaça. Les obres esmentades, executades en sis mesos, i que també han permès renovar la climatització de totes les sales de l'exposició permanent del museu, va comportar el tancament del centre els mesos de gener i febrer de 2023. La inversió ha anat a càrrec de la Diputació de Barcelona, que hi ha destinat quasi 1.150.000 euros a executar el projecte, en tres fases, des del 2021 fins al 2023. Aquesta nova col·laboració entre l'Abadia de Montserrat i la Diputació de Barcelona se suma a les realitzades anteriorment, que han permès restaurar espais com l'atri de la basílica de Santa Maria i del claustre neoromànic del monestir (2019), l'ampliació de l'arxiu i la rehabilitació del campanar (2015), la restauració de l'església del monestir de Santa Cecília per acollir l'Espai d'Art Sean Scully (2013) o la rehabilitació de l'hostatgeria del Monestir (2011).

Museu de Solsona Diocesà i Comarcal

El 7 de setembre de 2023 va ser inaugurat al **Museu de Solsona Diocesà i Comarcal (Solsonès) un nou accés**, situat a peu de carrer, que permet l'entrada directa al museu per la plaça (mitjançant una escala i un ascensor), evitant el trànsit per l'interior del Palau Episcopal, que era com s'accedia fins ara. D'aquesta manera, a més de fer més accessible l'exposició permanent, s'han eliminat barreres arquitectòniques.

7. Memòria democràtica

No hem detectat nous espais de memòria democràtica de contingut patrimonial oberts al públic aquest 2023, més enllà del refugi antiaeri inaugurat el 18 de març al Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet, del qual ja hem informat més amunt. En qualsevol cas, els ajuntaments, més enllà de rehabilitar espais patrimonials relacionats amb la Guerra Civil i el franquisme, segueixen projectant i realitzant espais memorials d'homenatge a la via pública. Per exemple, el 31 de març de 2023 es va inaugurar als jardins d'Àngel Guimerà l'**Espai de Memòria del Prat de Llobregat (Baix Llobregat)**, un espai de reconeixement de les persones, nascudes al municipi o que hi van residir, i que van ser víctimes mortals de la repressió franquista i del nazisme (de moment, s'hi han immortalitzat trenta-cinc noms). Els ens locals també segueixen ampliant els itineraris i les senyalitzacions d'espais. Aquest 2023 l'Ajuntament de Tona (Osona) ha incrementat els faristols de la seva ruta, i el Consell Comarcal del Maresme ha bastit la ruta de les ambaixades.

El 29 de novembre de 2023 es va inaugurar un petit espai dedicat a la memòria de les dones a l'exposició permanent del Centre d'Interpretació 115 Dies, el principal equipament del **COMEBE (Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre), ubicat a Corbera d'Ebre (Terra Alta)**. Aquest dia també es va inaugurar al centre l'exposició *Invisibles però decisives*, sobre el paper de les dones a la Guerra Civil i la Batalla de l'Ebre, una mostra produïda pel COMEBE que hi romandrà fins al 31 de juliol de 2024 i que posteriorment itinerarà pel territori.

D'altra banda, el gener de 2023 es va inaugurar la rehabilitació de la **presó de Mataró (Maresme)**, que esdevé un Espai de les Arts i que acull, principalment, el centre d'art contemporani local, anomenat M|A|C Mataró Art Contemporani, de titularitat municipal. L'immoble, ubicat al carrer de la Muralla de la Presó, tocant a la Riera, va ser construït per l'arquitecte Elies Rogent l'any 1851 i va deixar de funcionar com a presó el 1967. La restauració permet conèixer l'antic edifici presidiari i per tant esdevé un espai de memòria, atès el seu actiu paper en el marc de la repressió franquista.

El desembre de 2023 s'ha fet pública la compra de l'**edifici de cal Valmanya o Cal Macià a Alcarràs (Segrià)**, per part del Departament de Cultura de la Generalitat i altres administracions, en vistes a crear un futur centre d'interpretació dedicat al president Francesc Macià.

A blue square containing the word "Copyright" in white text.

Copyright